

РЕЦЕНЗІЯ

доктора філософії в галузі права Даниленко Анни Олександрівни на дисертаційне дослідження Ковпака Олександра Андрійовича на тему: «Адміністративно-правовий механізм захисту прав суб'єктів господарювання у сфері альтернативної енергетики в Україні», подане до захисту у разову спеціалізовану вчену раду Науково-дослідного інституту публічного права на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність дисертаційного дослідження. Актуальність дисертаційного дослідження Ковпака Олександра Андрійовича зумовлена тим, що альтернативна енергетика в Україні дедалі більше впливає не лише на розвиток енергетичного ринку, а й на зміст адміністративно-правових відносин між суб'єктами господарювання та публічною адміністрацією. У цій сфері правове становище суб'єктів господарювання безпосередньо залежить від спеціальних правових режимів, дозвільних і мережевих процедур, реєстрово-облікових інструментів, регуляторних рішень, механізмів публічної підтримки та ефективності адміністративного чи судового захисту. Отже, йдеться про сферу, у якій базові категорії адміністративного права – компетенція, адміністративна процедура, адміністративний акт, адміністративний розсуд, мотивування, контроль і відповідальність публічної адміністрації – мають безпосередній вплив на реалізацію прав суб'єктів господарювання.

Особливої ваги ця проблематика набуває в умовах воєнного стану, енергетичної нестабільності та необхідності післявоєнного відновлення енергетичної інфраструктури України. З одного боку, держава об'єктивно посилює регуляторний вплив у сфері енергетики, виходячи з потреб енергетичної безпеки, фінансової стабільності та оперативного реагування на кризові виклики. З іншого боку, таке посилення владного впливу створює додаткові адміністративно-правові ризики для суб'єктів господарювання: непередбачуваність зміни режимів підтримки, недостатність мотивування рішень, процедурну невизначеність, ускладнення доступу до інфраструктури, дефекти реєстрових даних та зниження ефективності засобів захисту.

У цьому контексті дисертант обґрунтовано виходить із того, що захист прав суб'єктів господарювання у сфері альтернативної енергетики не може оцінюватися лише через призму судового оскарження окремого адміністративного акта. Вирішальним для адміністративного права є питання про те, чи забезпечено належну

правову форму реалізації владних повноважень; чи є адміністративне рішення обґрунтованим, мотивованим і перевірюваним; чи дотримано принципів правової визначеності, пропорційності та недискримінаційності; чи має суб'єкт господарювання реальну можливість захистити або відновити своє порушене право.

Наукова актуальність роботи посилюється фрагментарністю адміністративно-правового регулювання у сфері альтернативної енергетики. В Україні сформовано значний масив нормативних актів, що регулюють альтернативні джерела енергії, ринок електричної енергії, діяльність Регулятора, державну підтримку виробників електричної енергії з відновлюваних джерел, функціонування реєстрів та адміністративні процедури. Водночас ця нормативна основа ще не утворює цілісної адміністративно-правової моделі захисту прав суб'єктів господарювання, зокрема щодо співвідношення нормативного, інституційного, процедурного та ремедійного елементів відповідного механізму.

Важливим чинником актуальності є також європейський правовий контекст. Положення RED II / RED III, стандарти належного адміністрування, вимоги до прозорості, строковості дозвільних процедур, пропорційності втручання і ефективності засобів оскарження формують орієнтири, які мають значення для модернізації українського адміністративного законодавства у сфері відновлюваної енергетики. Для України ці стандарти не повинні бути механічним зразком для запозичення; вони мають слугувати підставою для побудови власної процедурно спроможної, інституційно визначеної та гарантійно орієнтованої моделі публічного адміністрування.

Окремої актуальності дослідження набуває у зв'язку з цифровізацією адміністративної діяльності у сфері альтернативної енергетики. Реєстрові записи, електронні документи, протоколи аукціонів, автоматизовані розрахунки показників та інші цифрові результати можуть мати безпосереднє юридичне значення для виникнення, зміни чи припинення прав та обов'язків суб'єктів господарювання. За таких умов цифровий адміністративний результат має бути не лише технічно сформованим, а й юридично визначеним, процедурно оформленим, перевірюваним та придатним до виправлення або оскарження.

Отже, дисертаційне дослідження є своєчасним, науково обґрунтованим і практично затребуваним. Його актуальність визначається потребою у формуванні цілісної адміністративно-правової моделі захисту прав суб'єктів господарювання у сфері альтернативної енергетики, що має важливе значення для розвитку науки адміністративного права, удосконалення національного законодавства, підвищення

якості публічного адміністрування та наближення української адміністративної практики до європейських стандартів.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій. Наукові положення, висновки і рекомендації дисертації є достатньо обґрунтованими. Автор виходить із чіткої дослідницької логіки: права суб'єктів господарювання у сфері альтернативної енергетики спочатку визначаються як об'єкт адміністративно-правового захисту; потім розкриваються принципи та структура відповідного механізму; далі аналізується його реалізація; на завершення формулюються напрями вдосконалення.

Позитивною рисою роботи є те, що здобувач не обмежується загальними фразами про важливість альтернативної енергетики. Він конкретизує, через які саме адміністративно-правові канали формується правове становище суб'єкта господарювання: дозвільні процедури, мережеві відносини, режими публічної підтримки, реєстрово-облікові системи, контрольні повноваження, адміністративне й судове оскарження.

Обґрунтованим є висновок про публічно-правову природу відповідних прав. Реалізація прав суб'єкта господарювання у цій сфері часто залежить не лише від факту здійснення підприємницької діяльності, а й від включення до спеціального правового режиму, проходження адміністративної процедури, отримання статусу, внесення даних до реєстру або прийняття компетентним органом рішення.

Важливо, що автор розмежовує права, законні інтереси і економічні очікування. Це робить дослідження юридично точним. Не кожне очікування прибутковості або стабільності ринку може бути захищене як право. Однак очікування, яке має достатню нормативну основу і пов'язане з діями або рішеннями публічної адміністрації, може набувати значення легітимного очікування і потребувати адміністративно-правових гарантій.

Джерельна база роботи є належною. Автор використовує законодавство України, акти права Європейського Союзу, документи Енергетичного Співтовариства, наукові джерела з адміністративного, енергетичного і європейського права. Методологія відповідає меті й завданням дослідження і дозволяє зробити висновки, які не є відірваними від практики.

Наукова новизна отриманих результатів. Наукова новизна дисертації полягає у формуванні цілісної адміністративно-правової концепції захисту прав суб'єктів господарювання у сфері альтернативної енергетики. Здобувач не обмежився аналізом окремих норм, процедур чи інструментів регулювання, а запропонував системне бачення адміністративно-правового механізму захисту як

гарантійної конструкції, що функціонує у сфері публічного адміністрування та спрямована на забезпечення, реалізацію і відновлення прав суб'єктів господарювання.

Вагомим науковим результатом є сформульоване автором поняття адміністративно-правового механізму захисту прав суб'єктів господарювання у сфері альтернативної енергетики та розроблення його структури. У дисертації цей механізм обґрунтовано як цілісну модель, що враховує специфіку публічного адміністрування відповідної сфери, підвищену регуляторну залежність суб'єктів господарювання, технічну складність енергетичних відносин і довгостроковий інвестиційний характер діяльності у сфері ВДЕ.

Особливе значення має запропонована чотириелементна структура механізму захисту, що охоплює нормативний, інституційний, процедурний та ремедійний елементи. Такий підхід дозволяє показати, що порушення прав суб'єктів господарювання може бути зумовлене не лише неправомірним індивідуальним рішенням, а й нечіткістю нормативного регулювання, невизначеністю компетенції, дефектами адміністративної процедури або відсутністю дієвого способу відновлення порушеного права.

Цінним є також обґрунтування превентивного характеру адміністративно-правового захисту. У роботі доведено, що захист прав має діяти не лише після порушення, а й на стадії підготовки та прийняття адміністративних рішень. У цьому контексті належна процедура, мотивування, прозорість критеріїв, участь заінтересованої особи, правова визначеність і пропорційність розглядаються як гарантії, що запобігають порушенням ще до настання негативних наслідків.

Окремої уваги заслуговує сформульована у дисертації концепція превентивного, *ex ante*, забезпечення балансу публічних і приватних інтересів у сфері альтернативної енергетики. Автор обґрунтовує, що оцінка пропорційності, врахування легітимних очікувань інвесторів та перевірка регуляторної стабільності мають здійснюватися не лише на стадії судового контролю, а вже під час прийняття індивідуальних і нормативних рішень у сфері ВДЕ.

Позитивної оцінки заслуговує удосконалення системи принципів адміністративно-правового захисту прав суб'єктів господарювання у сфері альтернативної енергетики. Здобувач розкриває ці принципи не як декларативні положення, а як юридично значущі критерії правомірності адміністративної діяльності, що забезпечують правову визначеність, пропорційність, належне мотивування рішень, обмеження адміністративної дискреції та ефективність засобів захисту.

Наукове значення мають і положення щодо імплементації європейських стандартів адміністративно-правового захисту у сфері відновлюваної енергетики. У дисертації слушно наголошено, що така імплементація має здійснюватися не лише на рівні матеріально-правових приписів, а й у процедурному вимірі – через спеціальний режим адміністративних процедур, гарантії правової визначеності, належне мотивування адміністративних рішень та ефективні засоби правового захисту.

Заслугує на підтримку й підхід до цифрових інструментів у сфері альтернативної енергетики. Автор розглядає цифровізацію не як нейтральну технічну модернізацію, а як чинник зміни юридичної форми адміністративного результату. Це дає підстави для висновків про необхідність визначення правового статусу цифрового адміністративного результату, ведення електронної адміністративної справи, цифрової фіксації процедурних дій та запровадження адміністративного порядку виправлення технічних або алгоритмічних помилок.

Отже, наукова новизна дисертації має системний характер і полягає у побудові цілісної адміністративно-правової моделі захисту прав суб'єктів господарювання у сфері альтернативної енергетики, що поєднує нормативний, інституційний, процедурний і ремедійний елементи, враховує європейські стандарти належного адміністрування, потребу балансу публічних і приватних інтересів та сучасні виклики цифровізації публічного адміністрування.

Практичне значення результатів дослідження. Практичне значення дисертації полягає у тому, що її положення можуть бути використані в правотворчості, правозастосуванні, науковій роботі та освітньому процесі. Особливо прикладними є пропозиції щодо спеціального режиму адміністративних процедур у сфері ВДЕ, удосконалення мотивування адміністративних рішень, розвитку досудових і судових засобів захисту, а також унормування цифрових адміністративних результатів.

У правозастосовній площині робота може бути корисною у практиці органів публічної адміністрації та суб'єктів регулювання енергетичного ринку під час прийняття індивідуальних адміністративних актів, реалізації дозвільних і контрольних повноважень, застосування принципу пропорційності та врахування легітимних очікувань інвесторів.

В освітньому процесі матеріали дисертації можуть бути використані при викладанні навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративний процес», а також спеціальних курсів з проблем адміністративно-правового регулювання у сфері енергетики та європейської інтеграції

Повнота викладу результатів та апробація наукових результатів.

Дисертація має логічну структуру, що відповідає поставленій меті та завданням. У першому розділі розкрито теоретико-правові засади адміністративно-правового механізму захисту; у другому – зміст та реалізацію його нормативного, інституційного, процедурного і ремедійного елементів; у третьому – напрями вдосконалення механізму з урахуванням європейських стандартів, балансу публічних і приватних інтересів та цифровізації адміністративної діяльності.

Зміст роботи свідчить про завершеність авторського задуму. Сформульовані висновки логічно випливають із проведеного дослідження, а запропоновані положення мають як теоретичне, так і практичне значення.

Основні результати дисертації належно відображені у наукових публікаціях здобувача. Тематика опублікованих праць узгоджується зі змістом дисертаційного дослідження та охоплює ключові його напрями: принципи адміністративно-правового захисту прав суб'єктів господарювання у сфері альтернативної енергетики, імплементацію європейських стандартів адміністративно-правового захисту у сфері відновлюваної енергетики, трансформацію адміністративно-правового режиму ВДЕ в Україні, адміністративно-правові засади наближення національного законодавства до права Європейського Союзу, процедурні засади захисту прав суб'єктів господарювання, суб'єктний склад адміністративно-правових відносин у сфері відновлюваної енергетики, а також адміністративно-правовий статус енергетичних спільнот у контексті імплементації RED II / RED III.

Окремі положення дисертації апробовано у матеріалах міжнародних науково-практичних конференцій, зокрема щодо євроінтеграційних орієнтирів адміністративно-правового захисту, процедурних гарантій реалізації прав суб'єктів господарювання у сфері альтернативної енергетики, новел суб'єктного складу відповідних адміністративно-правових відносин та правового статусу енергетичних спільнот. Це свідчить про належну повноту оприлюднення основних результатів дослідження, їх зв'язок із темою дисертації та достатню апробацію у науковому середовищі.

Дотримання вимог академічної доброчесності. Дисертаційне дослідження Ковпака Олександра Андрійовича виконано з дотриманням принципів академічної доброчесності. У роботі належним чином оформлено посилання на використані наукові джерела, нормативно-правові акти України, акти права Європейського Союзу, документи Енергетичного Співтовариства, а також наукові позиції вітчизняних і зарубіжних авторів. Запозичені положення, ідеї та аналітичні підходи

коректно атрибутовані, а авторські висновки, узагальнення й пропозиції мають самостійний характер.

Виклад матеріалу свідчить про самостійне опрацювання здобувачем проблематики адміністративно-правового механізму захисту прав суб'єктів господарювання у сфері альтернативної енергетики. Сформульовані у дисертації наукові положення, висновки та рекомендації є результатом власного дослідження автора. Ознак академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації чи інших порушень академічної доброчесності не виявлено.

Отже, представлена дисертаційна робота є самостійною, завершеною та комплексною науковою працею, у якій розкрито заявлену тему, реалізовано визначену мету та забезпечено вирішення поставлених дослідницьких завдань. Робота відповідає встановленим вимогам до кваліфікаційних наукових праць як за змістовим наповненням, так і за рівнем наукової аргументованості, методологічної обґрунтованості та оформлення.

Зауваження та дискусійні питання. Попри загалом позитивну оцінку дисертаційного дослідження «Адміністративно-правовий механізм захисту прав суб'єктів господарювання у сфері альтернативної енергетики в Україні», окремі положення роботи мають дискусійний характер, потребують додаткового уточнення та можуть стати предметом фахового обговорення під час публічного захисту.

1. У роботі переконливо обґрунтовано публічно-правову природу прав суб'єктів господарювання у сфері альтернативної енергетики. Водночас певного додаткового пояснення могло б набути питання про межі впливу ринкових та інфраструктурних чинників на таку публічно-правову природу. Зокрема, було б доцільно дещо чіткіше показати, у яких випадках залежність суб'єкта господарювання від мережевої інфраструктури, реєстрової системи чи технічних умов набуває саме адміністративно-правового значення, а в яких – залишається переважно елементом господарського або технічного функціонування ринку. Таке уточнення могло б додатково посилити аргументацію щодо меж адміністративно-правового захисту у цій сфері.

2. Автор слушно акцентує увагу на підвищеній регуляторній залежності суб'єктів господарювання у сфері альтернативної енергетики. Разом із тим було б корисно дещо ширше розкрити, чи завжди така залежність має розглядатися лише як потенційний ризик для прав суб'єкта, чи в окремих випадках вона може виконувати також гарантійну функцію – наприклад, через встановлення прозорих правил доступу до мережі, режимів підтримки, обліку, контролю та оскарження. Таке уточнення могло б зробити оцінку регуляторної залежності більш збалансованою.

3. У підрозділі 1.2 автор обґрунтовано розглядає принципи адміністративно-правового захисту як юридично значущі критерії формування, реалізації та контролю адміністративних процедур. Водночас було б доцільно дещо конкретизувати, які саме принципи мають пріоритетне значення на різних стадіях адміністративної діяльності: підготовки рішення, його прийняття, виконання та подальшого перегляду. Така деталізація могла б посилити функціональний вимір запропонованої системи принципів і показати їх дію не лише в загальній, а й у процедурно-прикладній площині.

4. Автор переконливо показує, що захист прав суб'єктів господарювання не повинен зводитися лише до реагування після порушення. Водночас певного додаткового розвитку могло б набути питання про межі превентивного захисту. Зокрема, було б бажано уточнити, у яких випадках превентивні процедурні гарантії є достатніми, а в яких виникає потреба у застосуванні відновлювальних, регуляторних або судових засобів захисту. Це могло б підвищити прикладну цінність запропонованої автором концепції.

5. У підрозділі 1.3 запропоновано багаторівневу модель адміністративно-правового механізму захисту прав суб'єктів господарювання у сфері альтернативної енергетики. Водночас було б корисно дещо ширше показати, як така модель функціонує в умовах підвищених безпекових і кризових ризиків, зокрема під час воєнного стану, коли адміністративні рішення у сфері енергетики можуть прийматися в умовах необхідності оперативного реагування, обмежених ресурсів та посиленого публічного інтересу. Таке уточнення могло б додатково посилити практичну значущість запропонованої автором концепції для сучасних умов функціонування енергетичного сектору України.

Зазначені зауваження не впливають на загальний позитивний висновок щодо дисертації, а радше окреслюють напрями подальшого розвитку дослідженої проблематики.

Загальний висновок

У дисертації Ковпака Олександра Андрійовича на тему «Адміністративно-правовий механізм захисту прав суб'єктів господарювання у сфері альтернативної енергетики в Україні» отримано науково обґрунтовані та практично значущі результати, що вирішують актуальне наукове завдання – комплексне адміністративно-правове обґрунтування механізму захисту прав суб'єктів господарювання у сфері альтернативної енергетики з урахуванням європейських стандартів, потреб забезпечення балансу публічних і приватних інтересів та сучасних тенденцій цифровізації публічного адміністрування.

Робота засвідчує належний рівень теоретичної і методологічної підготовки здобувача, його здатність до системного аналізу складних адміністративно-правових явищ, аргументованого узагальнення доктринальних підходів, нормативного матеріалу та практичних проблем публічного адміністрування у сфері альтернативної енергетики. У дисертації послідовно обґрунтовано публічно-правову природу прав суб'єктів господарювання у цій сфері, визначено їх місце у системі адміністративно-правового захисту, розкрито зміст принципів такого захисту, а також запропоновано структуру адміністративно-правового механізму, що охоплює нормативний, інституційний, процедурний та ремедійний елементи.

Дисертація є самостійною, завершеною кваліфікаційною науковою працею, виконаною автором особисто. Вона містить оригінальні теоретико-методологічні підходи та нові наукові положення, зокрема щодо визначення поняття і структури адміністративно-правового механізму захисту прав суб'єктів господарювання у сфері альтернативної енергетики, розмежування прав, економічних інтересів і легітимних очікувань, обґрунтування превентивного забезпечення балансу публічних і приватних інтересів, удосконалення адміністративних процедур у сфері альтернативної енергетики в Україні, а також визначення правового значення цифрових адміністративних результатів.

Робота вирізняється логічною структурою, послідовністю викладу та цілісністю концептуального задуму. Усі розділи й підрозділи об'єднані спільною метою – формуванням адміністративно-правової моделі захисту прав суб'єктів господарювання у сфері альтернативної енергетики як регуляторно чутливій сфері публічного адміністрування. Отримані результати мають як наукове, так і практичне значення та можуть бути використані у нормотворчій, правозастосовній, науково-дослідній та освітній діяльності.

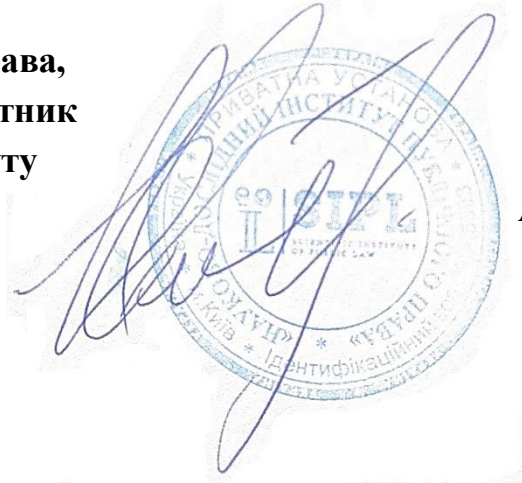
На підставі викладеного можна зробити висновок, що дисертаційне дослідження Ковпака Олександра Андрійовича на тему «Адміністративно-правовий механізм захисту прав суб'єктів господарювання у сфері альтернативної енергетики в Україні», подане на здобуття ступеня доктора філософії, за своїм змістом і структурою відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам, установленим чинними нормативними актами у сфері підготовки й атестації здобувачів ступеня доктора філософії, зокрема: Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261; Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40; Порядку присудження ступеня

доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

Отже, Ковпак Олександр Андрійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

**доктор філософії у галузі права,
старший науковий співробітник
Науково-дослідного інституту
публічного права**

Анна ДАНИЛЕНКО